

'... ולא לחוש לדברי ר' אליעזר, אלא...' — מכאן [ומעוד מקומות] הוכיחו בעלי התוס' (בעירובין עא. ובכ"מ; רא"ש כאן), שהתירו לעשות קנין בשכיב מרע גם כאשר הקנין מועיל, שבלעדיו לא היה קונה, שהרי משמע שיותר פשוט היה שעושים קנין אליבא דר' אלעזר, הגם שלשיטתו אין מתנת שכיב מרע אלא בקנין.

ולדעת הרשב"ם והתוס' אפילו במקצת נכסים קונים ממנו בשבת, שגם בזה שייך טעם של 'טירוף הדעת'. והרא"ש חולק וסובר שאין שייך טעם זה אלא כשנותן כל נכסיו. ויש חולקים וסוברים שלא התירו אלא כשהקנין מיותר ואינו מועיל כלום, אך אם למשל מקנה שיחול בכל אופן, גם אם יעמוד מחליו — אסור לעשות כן (וכך משמעות סתימת לשון השו"ע — חו"מ רנד).

'רבי אליעזר אומר: בשבת דבריו קיימין...' — לפירוש התוס' יש כאן שלש שיטות: לר' אלעזר [בן שמוע], לעולם צריך קנין; לר' יהושע [וחכמים], לעולם אין צריך; ולר' אליעזר [בן הורקנוס] — יש חילוק בין שבת לחול.

ואולם הר"ד בתוספותיו כתב שדחוק לומר כן, וגרס בשתי המשניות 'רבי אליעזר' — ולשיטה זו אין שום דעה החולקת מכל וכל על הכלל 'דברי שכיב-מרע ככתובין וכמסורין', אלא נחלק ר' אליעזר לומר שתקנו כן רק בחול (לר"מ) או רק בשבת (לר' יהודה).

'זכין לקטן ואין זכין לגדול... זכין לגדול ואין זכין לקטן' — משמע לכאורה שקטן אינו יכול לזכות דברים שנותנים לו [שלכן הוצרכו לתקן לו זכיה ע"י אחר, לדעת תנא דמתניתין], ואף על פי שמכמה מקומות מוכח שלקטן יש זכיה מן התורה כאשר דעת אחרת מקנה לו (ע' גטין סד-סה; תוס' שם לט. ד"ה קטנים; סנהדרין סח: ד"ה קטן, ועוד) — יש לומר שכאן מדובר בקטן ביותר שאין לו דעת לקנות. עוד יש לומר שזה שקטן זוכה לעצמו כשיש דעת אחרת מקנה — דוקא במטלטלין שהגיעו לידו, ולא בשאר הקנאות כגון קנין חליפין או שטר, וכן לא בקרקעות (עפ"י תוס' ור"ן — גטין סה.).

דף קנז

'ואין זכין לקטן' — על זכיה בקטן וזכיה מטעם שליחות' — ע' במובא בקדושין מב ובב"מ עא.

'מצוה על היתומים לפרוע חובת אביהן' — שיטת רשב"ם, רי"ד, בעל התרומות (מג), הראב"ד ועוד, שאפילו לא כתב 'דאקנה' — חייבים היורשים לפרוע חובות אביהם מנכסים שהוריש להם, שהבן כרעיה דאבוה הוא, וכאילו האב עצמו קיים והנכסים ברשותו, שחייב לפרוע (וכן סתם בשו"ע — קז, א. וכן פסק הש"ך קיא סקי"ד. ועסמ"ע שם; חזו"א ב"ק טו, ה לד.).

ומדברי הפוסקים משמע שאין חילוק בין בנים היורשים את אביהם, שמצויים בכבודו, ובין שאר יורשים. והטעם, כיון שהם יורשים ממונו חייבים חכמים לפרוע חובותיו. ואולם בשיטמ"ק כאן בשם הרא"ש מובא שרק הבן חייב, אבל שאר יורשים הרי הם כלקוחות ואינם חייבים אלא בשכתב 'דאקני' (עפ"י חזו"א ב"ק טו, ו. ואעפ"י ששנינו במשנה גם נפל הבית על שאר מורישיו מלבד אביו — צריך להעמיד אופן זה בשכתב 'דאקני' ואעפ"י כ' אין ראייה למכירה, דירשים שאני).

ויש חולקים על עיקר שיטה זו וסוברים שהיורשים דינם כלקוחות, שאין גובים מהם אלא בדכתב 'דאקני' (ע' בית יוסף ושו"ע קיא, כ).

[לא כתב שעבוד כלל, למאי דקיימא לן 'אחריות טעות סופר' — יש אומרים שגובה בעל חוב אפילו מנכסים שקנה אח"כ, שגם כלפי 'דאקני' תולים בטעות סופר (רא"ש; רשב"א, ועוד). ויש חולקים (ע' בנמו"י; חו"מ קיב, א מג, יב. ויש לדייק קצת מדברי הרשב"ם (בע"ב ד"ה הא מני) שאינו גובה). ואולם אם כתב מקצת שעבוד, ולא כתב 'דאקני' — אינו גובה (נמוקי יוסף; רמ"א שם)].

(ע"ב) ...והמאוחרין כשרין. ואי סלקא דעתך דאיקני קנה ומכר דאיקני קנה והוריש לא משתעבד,

מאוחרין אמאי כשרין, דאיקני הוא? הא מני רבי מאיר...' — יש שכתבו שלפי מסקנת ההלכה ש'דאיקני' משתעבד, שטרות המאוחרים כשרים גם אם אין כתוב בהם 'דאיקני' (וזה דלא כדמשמע ברשב"ם וברבנו גרשום); ושתי שיטות יש בטעם הדבר; —

לפי שאחריות — טעות סופר' גם לגבי הנכסים הנקנים שבאו לאחר ההלוואה, והרי זה כאילו כתב בפירושו 'דאיקני' (כן כתב הש"ך — קיב, א בדעת הרמב"ם. כאמור כבר נחלקו הראשונים בכך, האם אחריות ט"ס כלפי 'דאיקני'); —

כיון שהשטר בעצמו מיחל שעבוד גם ללא הלוואה, ואם כן, הואיל ובזמן התאריך הכתוב בשטר כבר נמצאים הנכסים ברשותו, אין כאן 'דאיקני' כלל. [והשאלה שבגמרא היתה רק לפי הצד שאין מועיל לשעבד דברים שיבואו לרשותו בעתיד, הלכך אין מועיל גם שעבודו העתידי שמיחל בכתיבת השטר, אבל לפי האמת שיכול אדם לשעבד מה שיקנה בעתיד, הרי יש אפשרות לשעבד בכתיבת השטר את הנכסים שיהיו ברשותו בעת התאריך הנקוב בשטר, הגם שאינם בידו עתה בשעת הכתיבה]. נמצא שאין כאן כלל הפסד שלא כדין ללקוחות, ולכן המאוחרים כשרים בכל אופן (כן באר קצות החשן (מג סק"ד) בשיטת הרמב"ם. ובנתיחה"מ שם השיג על כך. וגם בכסף משנה (מלוה, כג, ב) פרש דעת הרמב"ם שאין המאוחרין כשרים אלא אם כתב 'דאיקני').

ויש מי שפרש טעם אחר; עצם כתיבת שטר מאוחר כעת, נחשב כאילו פרש 'דאיקני', שהרי ע"י איחור הזמן הוא מכליל בשעבוד את כל הנכסים שיבואו לרשותו עד לתאריך הנקוב בשטר. [כלשון הגמרא: 'מאוחרין אמאי כשרין — דאיקני הוא?' הרי ששטר מאוחר כשלעצמו הרי הוא כאילו כתב 'דאיקני' ('זריחת השני' — בבאור שיטת הרמב"ם. וסברה זו מופיעה גם בספר אילת השחר כתמיהה על דברי הרשב"ם שצריך לכתוב במפורש 'דקנאי ודעתיך אנא למקני').

[אחד האופנים של 'שטר מאוחר' פרש רשב"ם, שכתב את השטר לאחר שעבר זמן מן ההלוואה. ולכאורה באופן זה אין שום הפסד שלא כדין ללקוחות, כי הרי לפי האמת השעבוד חל בעת כתיבת השטר, ואז אין כאן שעבוד 'דאיקני', שהרי הנכסים כבר ברשותו (כן הקשה בחדושי בית מאיר ונשאר ב'צ"ע). וב'קובץ שעורים' פרש כוונת רשב"ם שעל אופן זה אכן לא הקשו בגמרא כלל, אלא על האופן השני, שכתב בשעת ההלוואה תאריך מאוחר, שאז הרי השעבוד חל עתה, על הנכסים שייקנו אח"כ. וכתב שכן משמע מדברי הרמ"ה].

תא שמע: לשבח קרקעות כיצד...' — מבואר בסוגיא שהשבח הריהו כנכסים שקנאם לאחר ההלוואה, ובאו להוכיח מדין שבח לדין 'דאקני'. ויש לעיין, הלא כשם שיכול אדם להקנות 'דקל לפירותיו' הגם

שאינו יכול להקנות פירות שלא באו לעולם, כמו כן נאמר שמשעבד את הקרקע הקיימת, לכל מה שתצמיח ותשביח בעתיד. ואם כן, מה ראייה מגביית השבח לדין 'דאקני' שמשעבד נכסים שאינם ברשותו כלל?

אכן נראה שאינו דומה למכירת 'דקל לפירותיו', ששם הוא מקנה לו את הדקל שהוא בעולם, לענין זכות הפירות, והרי הפירות שצומחים כאילו צמחו מדקלו ממש. לא כן שעבוד, אע"פ שהקרקע משתעבדת לבעל חוב, הלא איננה יוצאת מרשותו של הלווה, ואין זכות הבע"ח בשבח מחמת שגדל בקרקע המשועבדת לו, אלא מחמת השבח עצמו [כאשר נושה בו כשיעור הקרקע עם השבח]. ולפי סברא זו מבואר שאפילו אם ישעבד בפירוש את הנכסים שברשותו לכל מה שיבוא לו בעטיים בעתיד [כגון שעבוד דקל לפירותיו, או משעבד קרקע לכל מה שירווח ויקבל תמורתה ומחמתה] — אינו גובה מן השבח אלא אם שיעור חובו כשיעור השבח, שאז גובה מדין 'דאקני', אבל אם חובו מגיע כשיעור הקרן בלבד, אין לו זכות שעבוד בשבח העתידי — שאין זה כמקנה 'דקל לפירותיו' מפני החילוק האמור. (קצות החשן קטו, א. ודלא כמהר"ט שמבואר מדבריו שמועיל מדינא שעבוד 'דקנאי' לדאקני' כמו מקנה דקל לפירותיו, ובלוה ולוה גובה הראשון הכל ולא מחצה).

'לקמא משתעבד או לבתרא משתעבד' — בטעם הצד 'לבתרא משתעבד', פרש הרמ"ה (וכ"כ הרשב"ם בקיצור), שכיון שכל עוד לא קנה יכול להסתלק ולחזור בו משעבודו, שהרי עדיין לא חל השעבוד, הרי בכתיבתו 'דאקני' לשני, סילק בכך את שעבודו לראשון. (אכן נחלקו ראשונים למסקנא אם ניתן לחזור בו משעבוד 'דאקני'. ע' רמב"ן רשב"א ונמו"; חו"מ קיב, א. וע"ש בש"ך סק"ב ובקצה"ח סק"א).

'מהדורא בתרא דרב אשי אמר לן יחלוקן. והלכתא: יחלוקן' — הטעם, לפי שלא חל השעבוד על אותם נכסים אלא משעה שקנאם ולא קודם לכן, הלכך לא קדם לחול עליהם השעבוד לראשון. וכמו כן יש מן הראשונים שסוברים שניתן לחזור משעבוד 'דאקני' כל זמן שלא קנאם. ובמהדורא קמא סבר רב אשי שרואים אותם נכסים כאילו הם כבר עתה משועבדים לראשון, לכשייקנו. [בספר אור שמח (מלוה, יט) תלה בשאלה זו את נידון האחרונים האם הלוקח יכול לדחות הבעל-חוב מעליו שיגבה מנכסים שהלווה קנאם לאחר ההלוואה ומכרם לאחר שמכר לו; שלפי מהדורה בתרא אין יכול לדחותו לגבות מאותם נכסים, שהרי לא נשתעבדו כל עוד לא הגיעו ללווה, אבל לפי מה שסבר בראשונה שכאילו מכורים הם מעכשו-לכשקנה, ועל דעתם הלוה — הרי הם נידונים כאילו היו בשעת ההלוואה.

ובזה יישב את קושית ה'קצות' (קטו סק"ד) על הב"ח מסוגית ב"ק ת. וראה עוד בהמתקת הדברים באר היטב בספר בית ישי (קג). וע"ע במובא לעיל (קלו). שיש סוברים במקנה לחברו דבר שאינו ברשותו, כאשר הוא בא לרשותו, נקנה למפרע. וה"נ יש לומר כאן].

עוד בענין שעבוד דאקני, אם הוא מתקנת חכמים או מדאורייתא — ע' במובא לעיל מד: קח. וע"ע בשו"ת אבני נזר חו"מ מט מחודש ה.

המקיים קוצים בכרם; רבי אלעזר (בצל"ל. תוס') אומר: קדש [והמקיימם — רשע הוא, שאף המקיים עומד באיסור 'לאו' כזורע, כבריש מועד קטן]. וחכמים אומרים: לא קדש אלא דבר שכמוהו מקיימים. וטעמו של רבי אלעזר פירש רבי חנינא, שכן בערב מקיימים קוצים בשדות לגמליהם. (וחכמים הולכים אחר רובא דעלמא שאינם מקיימים קוצים לגמליהם. רשב"ם).

דפים קנו — קנז

- רסה. א. דברי שכיב מרע ללא קנין — האם הם ככתובים וכמסורים; בשבת ובחול?
 ב. האם מותר לקנות קנין משכיב מרע בשבת?
 ג. האם אפשר לזכות ממון לאדם על ידי אחר; לגדול ולקטן?

א. לחכמים, דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין. (תקנת חכמים היא, כדי שלא תטרף דעתו עליו — כדלעיל קמזו). רבי אלעזר (בן שמוע. תוס') אומר: אחד בריא ואחד מסוכן צריך קנין. נכסים שיש להם אחריות נקנים בכסף בשטר ובחזקה. ושאיין להם אחריות — במשיכה.

רשב"ם צדד על פי סוגית הגמרא לעיל (קנא:), שאפילו מצוה מחמת מיתה צריך קנין לרבי אלעזר (וערש"ל ורש"ש).

לדברי רבי יהודה (וסתם מתניתין), רבי אליעזר (בן הורקנוס) אומר: בשבת — דבריו קיימים (בלא קנין וכתובה. רשב"ם), מפני שאין יכול (לקנות ו)לכתוב. אבל לא בחול. ולדברי רבי מאיר אמר רבי אליעזר: בחול דבריו קיימים מפני שיכול לכתוב (וכיון שראוי לכתובה לכך אינה מעכבת), אבל לא בשבת. רבי יהושע אומר: בין בחול בין בשבת.

א. הלכה כרבי יהושע.

ב. לדעת הר"ד [דלא כהתוס'] אין כאן שתי שיטות, רבי אלעזר ורבי אליעזר, אלא שיטה אחת של רבי אליעזר, המחלקת בין שבת לחול).

ב. אמר רבי לוי: קונים קנין משכיב מרע אפילו בשבת, ואעפ"י שאין צריך קנין (כחכמים ודלא כרבי אלעזר) — כדי שלא תטרף דעתו עליו.

א. לדברי רשב"ם ותוס', אין חילוק בין נותן כל נכסיו או מקצתם, ואפילו אינו מצוה מחמת מיתה — התירו בשכיב מרע לעשות קנין בשבת. ולדעת הרא"ש מותר רק כאשר מחלק כל נכסיו [ומותר אפילו באופן שהקנין מועיל, כגון שאומר בפירוש שלא יחזור בו אם יעמוד], אבל במקצת — אין שייך הטעם של טירוף הדעת.

ויש סוברים שלא התירו אלא במקום שאין הקנין מעלה ומוריד, שהרי דבריו תקפים גם ללא קנין, אבל כשהקנין נצרך, כגון שנותן כל נכסיו ומפרש אם יעמוד לא יחזור — אסור לקנות בשבת.

ב. נראה לכאורה שגם לרבי אליעזר שאמר 'בשבת דבריו קיימין מפני שאין יכול לכתוב', התירו לקנות משכיב מרע בשבת. [ואין יכול לכתוב/ אם הכוונה אף לקנין ללא כתיבה, פירושו אין יכול ללא ההתר המיוחד]. ואמנם תקנו שיעילו דבריו ללא קנין, אבל אם רוצה בדוקא לקנות, התירו כדי להפיס דעתו.

ג. התיר רבנו שמחה לשכור רץ בשבת לשלוח אחר אוהבו, שמא תטרף דעתו עליו (מובא בהג"א).

ג. לרבי יהודה וסתם משנתנו, רבי אליעזר אומר: זכין לקטן, הואיל ואין לו יד לזכות בעצמו, תקנו חכמים שיהא אחר זוכה ומקבל לצרכו (רשב"ם), ואין זכין לגדול. ולרבי מאיר אמר רבי אליעזר: זוכים לגדול ואין זוכים לקטן.

ולדברי רבי יהושע זכין בין לקטן בין לגדול.

הלכה כרבי יהושע. ונחלקו הראשונים האם יש לקטן זכיה מדאורייתא, או אינה אלא תקנת

חכמים, שזכיה מטעם שליחות היא וקטן אינו עושה שליח (ע' בב"מ עב וקדושין מב).

דף קנז

רסו. א. מי שמת והניח נכסים ליורשיו, ויש עליו בעלי חובות, האם גובים חובם מן היורשים?

ב. מי שמת הוא ואביו, ויש עליו בעלי חובות, ואין ידוע מי מת תחילה, הוא או אביו — האם גובים בעלי

חובות את חובם מנכסי האב?

א. מלוה בשטר (שיש בו אחריות נכסים, או אף בסתם — לפי מה שאנו נוקטים 'אחריות טעות סופר') — גובה מן היורשים, שהרי הנכסים שירשו נשתעבדו לבעלי החובות.

א. נכסים שקנאם הלווה לאחר ההלוואה — לפי מה שאנו נוקטים 'דאקני' — משתעבד, גובה מן

היורשים. יש אומרים אפילו לא כתב בשטר 'דאקני', ויש חולקים. (ע' חו"מ קיא, כ קו, א).

ב. יתומים קטנים, לדברי התוס' (קעד). אין גובים מהם אפילו מלוה בשטר אלא ממתנינים להם עד

שיגדלו, אם משום שאינם בני מצוה (רב פפא) או מחשש התפסת צרורות על ידי אביהם

(ר"ה ברדר"י). ואין כן דעת הרשב"ם (שם) ועוד.

מלוה על פה — רב ושמואל אמרו שניהם [דלא כרבי יוחנן וריש לקיש. קעה]: אינו גובה (ואפילו מיתומים

גדולים. תוס').

א. לא אמרו רב ושמואל אלא לענין חיוב מן הדין ובכפיה, אבל מצוה יש על היתומים הגדולים

לפרוע חובות אביהם משלהם (תוס' כאן ולהלן קעד: עפ"י כתובות סו).

ב. לדעת החולקים על רב ושמואל וסוברים מלוה על פה גובה מן היורשים, כופים אותם לפרוע

מנכסי האב. ואפילו מן המטלטלין שירשו (עפ"י תוס' ורשב"א — ע"ע בתשובתו ח"ד סוסי קנב).

להלכה פסק רב פפא (קעו). שגובה מן היורשים. אך דוקא מקרקעות האב שנשתעבדו. ולאחר תקנת

הגאונים — אף מטלטלין משתעבדים (רשב"ם קעד. ועוד; חו"מ קו, א).

ע"ע בערכין כב.

ב. נפל הבית עליו ועל אביו והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב; יורשי האב אומרים: הבן מת ראשון וירשו

האב קודם שמת, ואנו יורשים את הנכסים ואין לבעל חוב זכות בנכסי האב. ובעלי החוב אומרים: האב

מת ראשון ואח"כ מת הבן, וירש הבן נכסי האב שעה אחת והרי אנו גובים חובנו מהנכסים [אם נוקטים

'דאקני' משתעבד, כדלהלן]. ואלו ואלו 'שמא' טוענים (רמ"ה) —

בית שמאי אומרים: יחלוקו (שבעלי החוב מוחזקים בנכסים כמו היורשים, כי שטר העומד ליגבות כגבוי

דמי). ובית הלל אומרים: נכסים בחזקתן, כלומר בחזקת היורשים (ששטר העומד ליגבות לאו כגבוי דמי.

עפ"י יבמות לח).

מבואר בגמרא (קנט:): שהוא הדין כשהיורשים הם בני הבן שנפל עליו הבית. ואין בעל חוב יכול לומר להם,

גם אם אביכם מת ראשון ואח"כ אביו, אתם מכה אביכם באים והרי נכסיו משועבדים לי — כי אומרים הם: אנו מכה אבי אבינו באים לירש ולא מכה אבינו.

רסז. א. המשעבד לבעל חובו כל נכסים שיקנה בעתיד, האם דבריו קיימים? ומה הדין כשעשה כן לכמה בעלי חובות?

ב. שטרי חוב המוקדמים והמאוחרים — מה דינם?

א. המשעבד לבעל חובו נכסים שיקנה בעתיד; נכסים שקנה והם אצלו — ודאי בעל חוב גובה מהם (ואפילו לחכמים שסוברים אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם — שעבוד שונה, שכתו חזק יותר לחול אף על נכסים שאינם ברשותו כעת. ערשב"ם ותוס'). אבל קנה נכסים ומכרם או הורישם — לרבי מאיר שאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, אף אלו משתעבדים. ולחכמים — נסתפק שמואל בדבר.

א. הרשב"ם צדד ששמואל במקום אחר פשט מעצמו ש'דאקנה' משתעבד. וכן אנו נוקטים להלכה [כ'אם תמצוי לומר' שבגמרא], שאדם משעבד נכסים שיבואו לו לאחר זמן. ויש אומרים שאפילו לא כתב שעבוד בשטר, משתעבדים הנכסים הבאים לאחר זמן — ש'אחריות טעות סופר' גם לענין זה. ואולם אם כתב שעבוד ופירש רק נכסים שברשותו ולא פירש נכסים שיקנה בעתיד — י"א ששוב אין אומרים 'טעות סופר' בזה (ע' בראשונים; חו"מ קיב,א).

ב. כתבו כמה מהראשונים ששעבוד 'דאקני' [למאי דקיימא לן אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם] — תקנת חכמים הוא. ויש מי שכתב שהדבר שנוי במחלוקת ראשונים אם מועיל מהתורה.

נסתפקו בגמרא, אם תמצוי לומר 'דאקני' משתעבד, מה הדין כשלוה מכמה אנשים ואחר כך קנה נכסים — האם משעבד לראשון או לאחרון. בני ארץ ישראל שלחו: ראשון קנה. ורב הונא אמר, וכן שנה רבה בר אבוה: יחלוקו. וכן מסר רבינא מרב אשי במהדורא בתרא. וכן הסיקו להלכה, שיחלוקו (מפני שהשעבוד חל על הבעלי חובות כאחת, בשעת קניית הנכסים. הלכך יחלוקו כל אחד לפי מעותיו. רשב"ם). מבואר בתוס' שגם אם נוקטים 'דאקני' לא משתעבד, שייך להסתפק בשני בעלי חובות, כאשר לא מכר את הנכסים שקנה אלא הם אצלו — מי מהם גובה.

ב. תנן: שטרי חוב המוקדמים (= שהתאריך הכתוב בשטר קודם לתאריך ההלוואה) — פסולים (שעלול לטרופן שלא כדין מלקוחות שקנו נכסים קודם ההלוואה). והמאוחרים — כשרים. [ישנה דעת תנאים הפוסלת שטרי חוב מאוחרים, כדלהלן קעא. עע"ש].

לדברי ריש לקיש, אין שטרי חוב מוקדמים פסולים לגמרי אלא לרבי מאיר, אבל לחכמים גובה בהם מזמן ההלוואה. ורבי יוחנן אמר, אפילו לחכמים גזרו שאין גובים בהם כלל. וכן הלכה (עפ"י ב"מ עב; חו"מ מג,ז). ונחלקו הראשונים האם גובים בהם מבני חורין או פסולים לגמרי, ואפילו חייב מודה.

מבואר בסוגיא שאם נוקטים שנכסים שבאו ללווה לאחר ההלוואה אינם משתעבדים לבעל חוב אפילו שיעבדם בפירוש [ודלא כרבי מאיר], אף המאוחרים פסולים, שהרי על ידי איחור הזמן הוא נותן אפשרות לגבות שלא כדין מהנכסים שנקנו קודם לאותו תאריך.

א. לפי מה שאנו נוקטים להלכה 'דאקני' משתעבד — אין חשש לגביה שלא כדין בשטרות המאוחרים. ואולם אם לא שיעבד בפירוש נכסים שעתיד לקנות, יש פוסלים ויש מכשירים (ע' בראשונים כאן; חו"מ קיב,א; מג,יג).

ב. יש אומרים שהחשש האמור אינו קיים אלא בשטר שכתב בו תאריך מאוחר מיום כתיבתו, אבל אם איחר כתיבת השטר וכתב בו זמן אמיתי של הכתיבה — אין חשש טירפה שלא כדין, כי לפי האמת חל השעבוד בזמן הכתיבה, והרי טורף בו כדין את כל הנכסים שנקנו קודם כתיבתו (קוב"ש עפ"י הרמ"ה).

דיני גביית שבח קרקעות נתבארו בב"מ יד-טו.

דף קנח

רסח. מה דין הירושה במקרי הספקות הבאים?

א. נפל הבית עליו ועל אשתו ואין ידוע מי מת תחילה.

ב. נפל הבית עליו ועל אמו.

א. נפל הבית עליו ועל אשתו ואין ידוע מי מת תחילה; בית שמאי אומרים: יחלוקו.

יש אומרים (ביבמות לה) שעל כתובה לא אמרו בית שמאי, אלא היא בחזקת יורשי הבעל (רשב"ם). ורבנו תם חולק.

ובית הלל אומרים: כתובה (= מנה ומאתים ותוספת) — בחזקת יורשי הבעל.

נכסי 'מלוג' שנפלו לה מבית אביה — בחזקת יורשי האב (כלומר משפחת האשה. ואפילו לדעת האומרים ירושת הבעל דאורייתא, יש לומר שהואיל וירושתו אינה מחמת קורבה, יורשי משפחתה קודמים. עפ"י תוס').

נכסי 'צאן ברזל' שהכניסתם לבעלה בנישואין והם באחריותו כל משך ימי נישואיהם — נחלקו אמוראים בפירוש דברי בית הלל; לרבי יוחנן, בחזקת יורשי הבעל. לרבי אלעזר, בחזקת יורשי האשה. לרבי שמעון בן לקיש משום בר קפרא, יחלוקו.

א. הלכה כבר קפרא, שכן דבריו הובאו במסקנא. והוא רבו של רבי יוחנן, והרי אין הלכה כתלמיד במקום הרב (עפ"י רי"ף; אה"ע ז, 1).

ב. יש מפרשים מחלוקת האמוראים בסתם נכסים שאצל האשה, שאין ידוע אם הם מנכסי כתובה או מנכסי מלוג. וזהו 'נכסים' (סתם) בחזקתן' שאמרו בית הלל (עפ"י רב האי גאון).

ג. גם כשידוע שמת הבעל תחילה, אין יורשי האשה יורשים כתובתה באופן שהיתה צריכה שבועה לגבות כתובתה, שאין אדם מוריש שבועה לבניו. ואולם דבר שהיא נידונית כמוחזקת בו, כגון נכסי צאן ברזל לרבי יוחנן [או מחצה מהם — לבר קפרא] — יורשים אותה (עפ"י תוס', מהרי"ח, רמ"ה). ונחלקו הראשונים באם ייחד לה קרקע לגבות כתובתה (עתוס' ויד רמה).

ב. נפל הבית עליו ועל אמו (שאינן לה בעל) ואין ידוע מי מת תחילה, לסתם משנתנו (וכן סובר בן עזאי), מודים בית שמאי ובית הלל שיחלוקו יורשי האם ויורשי הבן בכל הנכסים, שהרי ירושת שניהם ומוחזקותם בנכסים שוה. רבי עקיבא אומר: הנכסים בחזקתם. ופירש רבי אילא (1) אלעא. וכן הודה לדבריו רבי זירא כשעלה לארץ ישראל, בחזקת יורשי האם [הואיל והוחזקה נחלה באותו שבט. אביי]. ורבה פירש (כשיטת רבי זירא קודם שעלה) בחזקת הבן (הואיל והבן היה ראוי ליורשה קודם לכל קרוביה האחרים (רשב"ם). וכפי דרך העולם הבן עתיד ועומד לירש את אמו, לכך תקנו שיהיו בחזקתו. עתוס').